

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено: 18.05.2012

Орг. единица	Број	Прилог	Редност
07	1883/1		

Архивски знак: 0706
Рок на чување: Трајно
18.05.12. за [Signature]

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11) и член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11 и 51/11), министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **ориентација и мобилност** за V одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид.

АРХИВСКИ ПРИМЕРОК

АДАПТИРАНА
НАСТАВНА ПРОГРАМА
ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
ОШТЕТЕН ВИД

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ОРИЕНТАЦИЈА И МОБИЛНОСТ

Ч О Д Л Е Н И Е

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Скопје, 2012

1. ВОВЕД

Како резултат на оштетувањето на видот или недостаток на визуелниот анализатор лицата со оштетен вид наидуваат на проблеми при ориентирањето во просторот и мобилноста во средината.

Под ориентација се подразбира способност за снаоѓање во средината, т.е. просторот кој не опкружува. Освен што е важно лицата со оштетен вид да научат правилно да се ориентираат во просторот, во однос на сите објекти и предмети што ги опкружуваат, важно е тие да се ориентираат и во однос на другите луѓе кои се присутни во нивната непосредна близина.

Дали едно лице со оштетен вид успешно ќе ја совлада средината или просторот, т.е. успешно ќе се ориентира зависи од правилното создавање на претстави, односно шеми во неговата меморија. Како резултат на оштетувањето на видот, слепите и слабовидните лица, за да ја осознаат средината и да научат да се ориентираат во просторот ги користат компензаторните осети како што се аудитивниот, тактилниот, олфакторниот и други.

Според видот на просторот во кој се врши ориентацијата, таа може да се подели на:

- ориентирање во просторот заради запознавања со предметите;
- ориентирање во работниот простор;
- ориентирање во голем простор.

Според учеството на анализаторите во ориентацијата, таа може да се подели на:

- ориентирање со помош на остатоци на видот;
- ориентирање со помош на слухот;
- ориентирање со помош на тактилното сетило;
- ориентирање со помош на мирисот;
- ориентирање со помош на другите сетила.

За учениците со оштетен вид секоја нова средина претставува пречка во ориентирањето и снаоѓањето и токму затоа овој предмет е од витално значење за овие ученици.

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО V ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- ▶ да се оспособи правилно да ги користи со остатокцита на видот во процесот на оспособување за ориентирање и движење во просторот;
- ▶ да ги развива компензаторските способности во функција на самостојност во ориентирањето и движењето во просторот;
- ▶ да се оспособува за тактилна, аудитивна, визуелна, ольфакторна, кинестетичка и проприоцептивна перцепција на предметите во микро и макропросторот;
- ▶ да развива правилни, јасни и адекватни претстави за предметите и појавите во просторот што не окружува;
- ▶ да го развива просторното мислење, вниманието, помнењето во функција на оспособување за самостојно и сигурно движење;
- ▶ да развива навики за свесно и активно совладување на вежбите за самостојно движење;
- ▶ да развива упорност, истрајност и интерес за самостојно движење;
- ▶ да се запознае и да ги усвои техниките на бел стап;
- ▶ да развива навики за користење на тифло-техничките средства и помагала за ориентација и движење во просторот;
- ▶ да се запознае со макропросторот во околината на училиштето;
- ▶ да научи да се ориентира и движи во населено место;
- ▶ да се поттикнува на правилен физички развој;
- ▶ да се развива техниката за самостојно и безбедно движење;
- ▶ да се мотивира за самостојно движење во макропросторот;
- ▶ да се поттикнува мотивацијата за успешна интеграција во социјалната средина.

3. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ТЕМА 1: ЗАПОЗНАВАЊЕ СО ПРЕДМЕТИТЕ ВО БЛИСКАТА ОКОЛИНА И ОДНОСОТ МЕЃУ НИВ (СО УЧЕСТВО НА СИТЕ СЕТИЛА)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ да се оспособи да перципира различни предмети и ориентири во функција на ефикасно движење; ➔ да се оспособи самостојно да користи визуелни помагала при ориентација и движење во макропросторот; ➔ да се мотивира за самостојно користење на визуелни помагала при движење и ориентација во макропросторот; ➔ да се оспособува да перципира релјефни линии, скици и цртежи; ➔ да се поттикнува да ја развива способноста за ориентација со помош на сетилото за слух; ➔ да се стимулира да го развива аудитивното внимание и помнење; 	<p>Визуелно перципирање и препознавање на предмети и ориентири при ориентирање и движење во просторот</p> <p>Користење на визуелни помагала при самостојно ориентирање и движење во макропросторот</p> <p>Ориентација со помош на активен допир во границите на минималниот и максималниот дел од предметите</p> <p>Тактилно и визуелно перципирање релјефни линии, скици и цртежи</p>	<p>Ориентир</p> <p>Визуелна перцепција</p> <p>Дурбин</p> <p>Двоглед</p> <p>Контрасни фолии</p> <p>Оптички лупи</p> <p>Модел</p> <p>Шаблони</p> <p>Релјефни линии, скици, цртежи</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Вежби за следење на веќе дадени визуелни ориентири при движење во даден простор. ○ Вежби за самостојно одредување на визуелни ориентири во даден простор. ○ Вежби за откривање и препознавање на семафор и светлосен сигнал, пешачки премин, автомобили, контејнери и сл. ○ Тактилно ги истражуваат предметите и нивните шаблони и наоѓаат разлики кај предметите кои навидум се слични. ○ Вежбаат воочување на површинската структура на предметите (мазно-рапаво), ги редат според нивните карактеристики и сл. ○ Вежби за препознавање на предметите прикажани на релјефните слики, термоформ фолии, swell-tach сликите и др.

<p>↕ да се оспособи правилно да ги интерпретира аудитивните информации во просторот во кој се движи;</p> <p>↕ да се оспособи да ја користи ехолокацијата при ориентација и движење во макропростор;</p> <p>↕ да се оспособи за олфакторна дискриминација, диференцијација при движење во различни услови.</p>	<p>Перципирање и препознавање слики, објекти и предмети од околината</p> <p>Развивање на слушните способности за ориентирање во просторот - интерпретирање -ехолокација</p> <p>Развивање на способноста за олфакторна перцепција, дискриминација и диференцијација во функција на ориентирање во просторот според одредени мириси</p>	<p>Интерпретација на аудитивните информации</p> <p>Ехолокација</p> <p>Олфакторна дискриминација</p> <p>Олфакторна диференцијација</p>	<p>○ Вежби за диференцијација и дискриминација на олфакторните дразби во различни услови и ситуации.</p> <p>○ Вежби за самостојно одредување на олфакторни сензации како ориентири во различен простор.</p>
---	---	---	---

ТЕМА 2: ОРИЕНТАЦИЈА ВО МИКРО И МАКРОПРОСТОР

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ да се ориентира при перципирање на цртежи, релјефни слики, модели, макети и др.; ➔ да се оспособува за ориентирање во просторот заради запознавање на предметите, посебно оние потребни за секојдневна употреба; ➔ да се оспособува за ориентирање во просторот со користење на меките делови на еден или повеќе прсти; ➔ да се оспособува за ориентирање во простор ограничени на раце (употреба на едновремено опфаќање дланките на обете раце (употреба на прибор за јадење и одржување на лична хигиена)); ➔ да се оспособи за самостојно пронаоѓање на зградите во училишниот двор, излези и сл.; ➔ да се оспособи самостојно да се движи по дадени маршрути во рамките на училишниот двор. 	<p>Работа со цртежи, релјефни слики, модели, макети и др.</p> <p>Ориентација на предметите од секојдневна употреба</p> <p>Самостојна ориентација и движење во училиштен двор</p>	<p>Релјефни слики</p> <p>Модели</p> <p>Макети</p> <p>Училиштен двор</p> <p>Главни патеки</p> <p>Главни излези</p> <p>Маршрути во училиштен двор</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Вежби за ориентирање при перципирање на цртежи, релјефни слики, модели, макети и др. ○ Вежби за ориентирање заради запознавање на предметите, особено оние кои се за секојдневна употреба. ○ Вежби за ориентирање во просторот со користење на меките делови на еден или повеќе прсти. ○ Вежби за ориентирање во просторот ограничен на истовремено опфаќање со дланките на обете раце (употреба на прибор за јадење и одржување на лична хигиена). ○ Вежби за самостојно пронаоѓање на училишната зграда, интернатот и другите згради во училишниот двор. ○ Вежби за самостојна ориентација и движење според главните патеки во училишниот двор. ○ Вежби за самостојно пронаоѓање на главните излези. ○ Изработување план училишниот двор. ○ Вежби за самостојно движење по дадени маршрути во рамките на училишниот двор. ○ Вербален опис на дадени маршрути по кои се движи ученикот во училишниот двор.

ТЕМА 3: ТЕХНИКИ НА БЕЛ СТАП

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ да се оспособи да заземе правилен став на раката, дланката, прстите и телото при користење на дијагоналната техника; ➔ да се оспособи правилно да ја користи дијагоналната техника во различни услови и ситуации; ➔ да се оспособи да следи ориентирна линија со користење на дијагоналната техника; ➔ да се оспособи да заземе правилен став на раката, дланката, прстите и телото при користење на техниката на допир; ➔ да се оспособи ученикот за одмерено, координирано движење на белиот стап, горните и долните екстремитети при користење на техниката на допир; ➔ да се оспособи правилно да ја користи техниката на допир во различни услови и ситуации; ➔ да се оспособи правилно да лоцира скали нагоре и надолу со користење на дијагоналната техника и техниката на допир; 	<p>Дијагонална техника</p> <p>Следење ориентирна линија со користење на дијагоналната техника</p> <p>Техника на допир</p> <p>Следење на ориентирна линија со користење на техниката на допир</p> <p>Откривање, качување и симнување по скали со користење на техниките на белиот стап</p>	<p>Бел стап</p> <p>Дијагонална техника</p> <p>Ориентирна линија</p> <p>Техника на допир</p> <p>Подготовка на белиот стап</p> <p>Носење на белиот стап</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Запознавање со основните карактеристики и услови на користење на дијагоналната техника. ○ Вежби за заземање на правилен став на раката, шаката, прстите и телото при користење на дијагоналната техника. ○ Вежби за користење на дијагоналната техника во услови на затворен простор (училишна зграда). ○ Вежби за користење на дијагоналната техника во училиштен двор. ○ Вежби за промена на раката која го води белиот стап при користење на дијагоналната техника. ○ Вежби за следење на ориентирна линија со користење на дијагоналната техника. ○ Запознавање со основните карактеристики и услови на користење на техниката на допир. ○ Вежби за заземање на правилен став на раката, шаката, прстите и телото при користење на техниката на допир.

<p>→ да се оспособи да заземе правилен став на раката, дланката, прстите и телото при качување по скали од различен вид со користење на изучените техники на белиот стап;</p> <p>→ да се оспособи правилно да лоцира и да препознае различни видови врати;</p> <p>→ да се оспособи да зазема правилен став и држење на телото, раката, дланката и прстите при отварање и затварање на различни видови врати;</p> <p>→ да се стекне со навики за безбедно користење на белиот стап;</p> <p>→ да се оспособи правилно да го подготвува белиот стап за користење, носење на белиот стап кога не се користи и за негово чување и одржување.</p>	<p>Отворање и затворање различни видови врати со користење на техниките на белиот стап</p> <p>Подготовка и носење на белиот стап</p>	<p>○ Вежби за одмереност на чекорите и координирано движење на белиот стап, горните и долните екстремитети при користење на техниката на допир.</p> <p>○ Вежби за за користење на техниката на допир во различни услови.</p> <p>○ Вежби за следење на ориентирна линија со користење на техниката на допир.</p> <p>○ Вежби за лоцирање различни видови на скали при латерален и фронтален пристап со користење на изучените техники на белиот стап.</p> <p>○ Вежби за качување и симнување по скали со користење на изучените техники.</p> <p>○ Вежби за отворање и затворање различни видови на врати.</p> <p>○ Вежби за подготвување на белиот стап за користење, носење на белиот стап кога не се користи, чување и одржување.</p> <p>○ Вежби за безбедно користење на белиот стап.</p>
---	--	--

ТЕМА 4: ОРИЕНТАЦИЈА И ДВИЖЕЊЕ ВО НАСЕЛЕНО МЕСТО

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ да се оспособи да пронаоѓа ивичник на тротоар под различен агол; ➔ да се оспособи правилно да одредува и следи насока на движење (при движење по тротоар); ➔ да се оспособи правилно да одредува и следи насока на движење (при движење по улица без тротоар); ➔ да се оспособи да лоцира пешачки премин; ➔ да ги усвои основните правила на премин на еднонасочни и двонасочни улици; ➔ да се оспособи да преминува еднонасочни улици; ➔ да се оспособи да преминува двонасочни улици ➔ да се оспособи самостојно да преминува помалку прометни улици во околината на училиштето; ➔ да ги утврди знаењата за видови на раскрсници; 	<p>Движење по улица со тротоар</p> <p>Движење по улица без тротоар</p> <p>Премин на едномерни улици</p> <p>Премин на двосмерни улици</p> <p>Премин на раскрсници со светлосна сигнализација</p>	<p>Улица</p> <p>Тротоар</p> <p>Едномерна улица</p> <p>Двосмерна улица</p> <p>Раскрсница со светлосна сигнализација</p> <p>Раскрсница без светлосна сигнализација</p> <p>Раскрсница со звучна сигнализација</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Вежби за пронаоѓање на ивичник на тротоар. ○ Вежби за следење на насока при движење по тротоар. ○ Вежби за идентификација и премин на еднонасочни улици. ○ Вежби за идентификација и премин на двонасочни улици. ○ Вежби за лоцирање и премин на пешачки премин. ○ Вежби за аудитивно и визуелно следење на движење на сообраќајните средства. ○ Вежби за идентификување и премин на различни видови на раскрсници (Т-раскрсница, Y-раскрсница и сл.). ○ Вежби за одредување циклус на сообраќај на раскрсница со и без светлосна сигнализација. ○ Вежби за преминување на раскрсница со светлосна сигнализација. ○ Вежби за преминување на раскрсници без светлосна сигнализација. ○ Вежби за премин на раскрсници со звучна сигнализација.

<ul style="list-style-type: none"> ➔ да се оспособи да ги препознава, идентификува и именува улиците и раскрсниците во близина на училиштето; ➔ да се оспособи да го следи движењето на сообраќајните средства и пешаци во дадени ситуации; ➔ да се оспособи да одредува циклус на сообраќај на раскрсница со светлосна сигнализација; ➔ да се оспособи безбедно и ефикасно да преминува раскрсница со светлосна сигнализација; ➔ да се оспособи безбедно и ефикасно да преминува раскрсници без светлосна сигнализација; ➔ да ги усвои основните правила за премин на раскрсница со светлосна сигнализација; ➔ да се оспособи правилно и безбедно да се движи и да учествува во сообраќај; ➔ да се оспособи правилно да прифати и одбие понудена помош од друго лице. 	<p>Премин на раскрсници без светлосна сигнализација</p> <p>Премин на раскрсница со звучна сигнализација</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Вежби за правилно и безбедно движење како учесник во сообраќај. ○ Вежби за прифаќање и одбивање на понудена помош.
--	---	---

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот **ориентација и мобилност** има извонредно значајно место во образованието на учениците со оштетен вид. Една од главните цели на програмата е кај учениците да развива способност за снаоѓање во микро и макросторот. Преку реализацијата на активностите и содржините на програмата се поттикнува развојот на моторичките вештини, а во исто време се развиваат сензорните и психомоторните способности. Реализацијата на содржините и активностите на предметот овозможуваат развој на компензаторните и адаптивните способности. Учениците перманентно се мотивираат да се движат самостојно и, секако, да го надминат и/или да го минимизираат стравот од движење како еден од предусловите за успешно вклучување и адаптирање во социјалната средина.

Наставата се реализира преку посебни содржини, вежби, игри и активности кои го активираат локомоторниот апарат и директно влијаат врз правилниот развој на ученикот/ученичката, ја подобруваат неговата/нејзината способност за сензорна диференцијација и осетливоста на сетилата; го подобрува користењето на преостанатата видна способност при перципирањето на предметите и појавите што го/ја окружуваат, како и при ориентацијата во просторот (паралелно со користење на останатите сетила). Планираните активности од оваа програма ги поттикнуваат и развиваат когнитивниот, психомоторниот, емоционалниот и социјалниот развој на ученикот/ученичката.

Активностите од оваа програма треба да бидат насочени и кон отстранување и/или минимизирање на стереотипните движења (маниризми, блиндизми, ротацизми) кои се јавуваат како последица од ограниченото моторно искуство и негативно воспитно влијание.

Стекнување на искуството за ориентација и движење во просторот е неопходно во секојдневниот живот на слепите и слабовидните ученици.

При реализација на програмата за ориентација и мобилност се поаѓа од развојните можности, способности и интереси на учениците со оштетен вид. Планирањето и реализацијата на содржините по предметот ориентација и мобилност треба да се во потполна согласност со индивидуализираниот пристап (уважување на индивидуалните карактерни особености, претходното искуство и однесувањето на ученикот/ученичката со оштетен вид).

Треба да се напомене дека е потребно перманентно повторување на вежбите за правилно држење на телото и лагериализација на просторот, како и на вежбите за доживување на телесната целосност и гестуалниот простор.

Навиките за ориентација и движење во просторот се зацврстуваат секојдневно. За да можат учениците со оштетен вид полесно да се ориентираат во просторијата, во неа треба да се наоѓаат само неопходни предмети и да не се менува нивниот распоред. Ученикот/ученичката треба да го знае своето место во училишната клупа или на масата, местото во трпезаријата, својот кревет во спалната соба и др. Предметите и мебелот во училиницата, во спалната соба, треба да бидат удобни, едноставни, без остри агли и испакнувања, а плакарчињата и шкафчињата треба да бидат обележени со одреден релјефен знак кој може да се распознае со тактилен допир. Слабовидните ученици ја користат бојата на мебелот за ориентација во просторот, затоа предметите можат да бидат обоени во две-три бои. Секој предмет треба да има ориентир, односно знак по кој лесно ќе се препознае. Исто така, добро е да се постават и дополнителни знаци на мебелот, плакарчињата и другите предмети кои ќе им помогнат на учениците со оштетен вид брзо да се запознаат со просторијата и активно да дејствуваат без страв од непријатни изненадувања и евентуални повреди.

Наставникот посебно внимание треба да обрне на учениците со неразвиени и ограничени движења, како и на оние со стереотипни моторни движења (маниризми, блиндизми, ротацизми и др.).

Кај учениците со оштетен вид на оваа возраст многу важно е да се предизвика интерес за движење и истражување на просторот бидејќи нивните навики за движење се непостојани. За да се зацврстат потребно е постојано да се поттикнува интересот за вежбите кои се работат.

Учениците треба постојано да се поттикнуваат на афирмативен начин, при што се вреднуваат поединечните постигања на секој ученик како негов личен успех. Секој ученик се поттикнува да постигне најмногу што може, а не да се следи однапред утврден стандард. Целта на наставата по ориентација и мобилност е да се обезбеди атмосфера на релаксација.

Наставните содржини треба да се реализираат и во соработка со родителите. Тие треба да бидат информирани за темите и содржините, да бидат известени дека треба да се придржуваат до советите за постојаното место на предметите во просториите, да ги применуваат правилата и во домашни услови и да ги поттикнуваат сопствените деца да ги применуваат постапките за самостојно и безбедно движење. За успешна реализација на наставата по ориентација и мобилност потребно е да се користат дидактички играчки, релјефни карти, цртежи, шеми, пластифицирани фолии, модели, макети и др. Овој предмет е во корелација со наставата по македонски јазик – почетно читање и пишување, наставата по природа и општество, музичко образование, ликовно образование и физичко и здравствено образование.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Според поставените цели на наставната програма по ориентација и мобилност наставникот спроведува описно оценување (дијагностичко, формативно, микросумативно и сумативно).

За постигањата на учениците се води дневник за сите наведени компоненти од кои се извлекува оценката на ученикот. Оценката е бројчана, во неа се воведуваат елементите кои се поставени со целта на наставната програма по физичко и здравствено образование.

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

За реализација на наставната програма по ориентација и мобилност во просторот потребна е училишница, спортска сала, други простории во училиштето и отворени терени во непосредната околина. Нивниот број и големина се регулирани со нормативот за наставен простор и наставни средства и помагала донесен од министерот за образование и наука.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по ориентација и мобилност во петто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- Филозофски факултет – Институт за дефектологија, дипломиран дефектолог;
- дефектолошки факултет согласно Законот за основно образование.

Изготвил: работна група,

координатор Марија Симонова, советник во Бирото за развој на образованието - Скопје

Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на Сектор во Бирото за развој на образованието - Скопје

8. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по ориентација и мобилност за петто одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

на ден 10.05.2012

Скопје

Министер

М-р Панче Кралев

